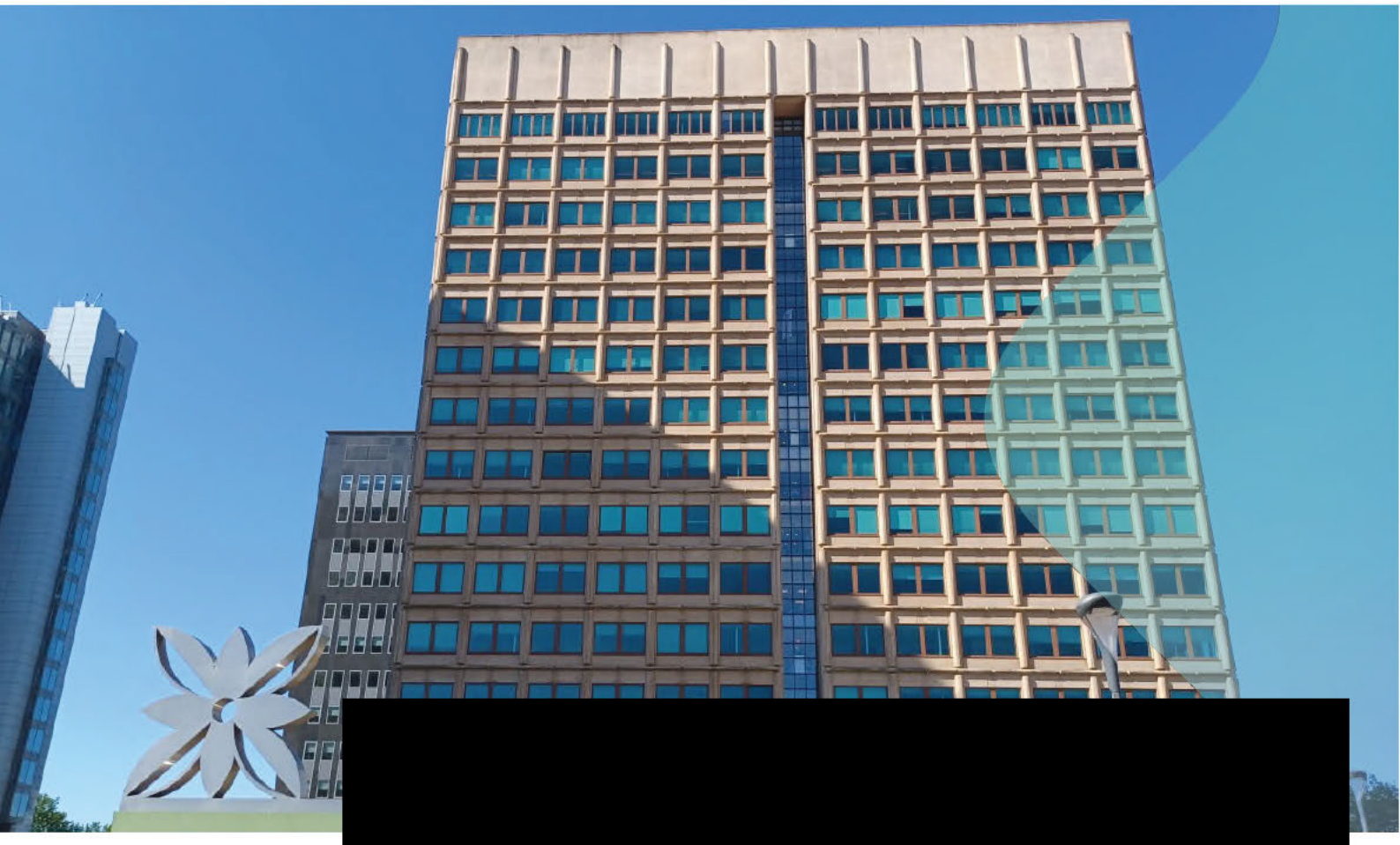

Quickscan herontwikkeling Toren te Amsterdam

Toetsing in het kader van de Omgevingswet

30 september 2024

Kenmerk R001-1296346EHD-V01-pws-NL

Verantwoording

Titel	Quickscan herontwikkeling [REDACTED] Toren te Amsterdam
Opdrachtgever	CBRE B.V.
Projectleider	[REDACTED]
Auteur	[REDACTED]
Tweede lezer	[REDACTED]
Uitvoering inspectiewerk	[REDACTED]
Kenmerk	R001-1296346EHD-V01-pws-NL
Aantal pagina's	27 (exclusief bijlagen)
Datum	30 september 2024
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale verwerking. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Colofon

TAUW bv
Handelskade 37
Postbus 133
7400 AC Deventer
T +31 57 06 99 91 1
E info.deventer@tauw.com

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Doel	5
1.2	Wettelijk kader	5
1.3	Hoe is de natuur in Nederland beschermd?	6
1.3.1	Natura 2000-gebieden	6
1.3.2	Provinciaal beschermde gebieden	6
1.3.3	Houtopstanden	6
1.3.4	Beschermde soorten	7
1.3.5	Gemeentelijk beleid Amsterdam	7
1.4	Kwaliteit	7
2	Huidige situatie, beoogde ontwikkeling en uitgangspunten	8
2.1	Huidige situatie	8
2.2	Beoogde ontwikkeling	10
3	Soortenbescherming	11
3.1	Beschermingsregime en bepalingen	11
3.2	Vrijstellingen	11
3.3	Algemene zorgplicht en specifieke zorgplicht	12
3.4	Werkwijze	14
3.5	Te toetsen soorten	14
3.5.1	Mogelijk aanwezige soorten op basis van literatuuronderzoek	14
3.5.2	Met zekerheid afwezige soorten op basis van habitat en/of ingreep	15
3.6	Toetsing beschermde soorten	15
3.6.1	Grondgebonden zoogdieren	15
3.6.2	Vleermuizen	16
3.6.3	Vogels	18
3.6.4	Specifieke zorgplicht	19
4	Gemeentelijk beleid Amsterdam	21
4.1	Ecologische structuur en Hoofdgroenstructuur	21
4.2	Hoofdbomenstructuur en monumentale bomen	22
4.3	Exoten	22

4.4	Natuurkansen en knelpunten	23
4.5	Beschermde soorten	23
5	Conclusies en aanbevelingen.....	24
5.1	Aanleiding en doel.....	24
5.2	Relevante natuurwet- en regelgeving	24
5.3	Conclusies toetsing	25
5.3.1	Soortenbescherming	25
5.3.2	Gemeentelijk beleid Amsterdam	26
5.4	Consequenties planvorming en uitvoering	26
6	Literatuur	27

Bijlage 1 Concept ontwerp

1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft het doel van de toetsing, de relevante natuurwetgeving, de wijze van kwaliteitsborging en de bij de toetsing gehanteerde uitgangspunten.

1.1 Doel

In opdracht van CBRE B.V. heeft TAUW onderzoek gedaan naar de consequenties van de geldende natuurwet- en regelgeving voor de herontwikkeling van de [REDACTED] Toren in Amsterdam. De ontwikkeling kan alleen doorgaan als deze niet in strijd is met de natuurwetgeving, of als de benodigde omgevingsvergunningen worden verleend.

In deze rapportage volgt het antwoord op de volgende vragen:

- Hoe is de natuur in Nederland beschermd?
- In hoeverre kan de beoogde ontwikkeling gevolgen hebben voor beschermde natuur?
- Zijn maatregelen en/of een omgevingsvergunning nodig?
- Wat betekent dit voor de verdere planvorming en uitvoering?

1.2 Wettelijk kader

De Omgevingswet beschermt bijzondere natuurgebieden (met name Natura 2000-gebieden), planten- en diersoorten en houtopstanden. De bescherming is geregeld in de Omgevingswet zelf (Ow) en/of in 1 van de 4 uitvoeringsbesluiten. Die uitvoeringsbesluiten zijn:

- Besluit activiteiten leefomgeving (Bal)
- Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)
- Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl)
- Omgevingsbesluit (Ob)

In deze natuurtoets wordt waar relevant verwezen naar de artikelnummers in de wet of de uitvoeringsbesluiten.

Het beschermingsregime gaat uit van het 'nee, tenzij-principe'. Dit betekent dat plannen of projecten geen schade mogen toebrengen aan natuurgebieden, beschermde planten en dieren of houtopstanden tenzij daarvoor onder voorwaarden toestemming is verleend in de vorm van een omgevingsvergunning. Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Noord-Holland is het bevoegd gezag voor het verlenen van toestemming door middel van een omgevingsvergunning of kan hiervoor een bindend advies geven. Provinciale Staten (PS) van de provincie Noord-Holland kunnen in de omgevingsverordening bepalen dat voor bepaalde beschermde soorten een vrijstelling van verbodsbepalingen geldt.

Naast de Omgevingswet gelden door de provincie in de omgevingsverordening vastgelegde (aanvullende) beschermingsregels voor natuurgebieden die deel uitmaken van provinciaal beschermde gebieden zoals het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

1.3 Hoe is de natuur in Nederland beschermd?

1.3.1 Natura 2000-gebieden

In Nederland zijn ruim 160 gebieden aangewezen als Natura 2000-gebied, gebieden met in Europees opzicht belangrijke natuurwaarden. De hierbij relevante Europese richtlijnen zijn de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992). De verplichting om gebieden aan te wijzen is vastgelegd in artikel 2.31a lid 1 Ow. Daarnaast geldt voor Natura 2000-gebieden conform artikel 11.6 Bal ook een specifieke zorgplicht. De aanwijzing van Natura 2000-gebieden is een bevoegdheid van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LVVN; artikel 2.44 Ow). De afstand tot het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied Botshol is circa 5,2 kilometer. Verstoringsfactoren zoals geluid, licht en optische verstoring tijdens de aanlegfase en gebruiksfase zorgen vanwege de afstand en aard van de werkzaamheden met zekerheid niet tot negatieve effecten in Natura 2000-gebieden.

Negatieve effecten door stikstofdepositie als gevolg van de aanleg- en gebruiksfase op voor stikstof gevoelige habitattypen (op circa 5,5 kilometer afstand in gebied Botshol) kunnen niet met zekerheid worden uitgesloten. Hiervoor is een toetsing met AERIUS noodzakelijk. Een AERIUS-berekening is geen onderdeel van deze rapportage.

1.3.2 Provinciaal beschermde gebieden

Veel natuurgebieden in Nederland zijn beschermd als onderdeel van het NNN, een netwerk van bestaande en nieuw in te richten natuurgebieden door heel Nederland. De meeste Natura 2000-gebieden maken ook deel uit van het NNN. De begrenzing van het NNN is, behalve in Rijkswateren, een bevoegdheid van GS van de provincies, vast te leggen in de omgevingsverordening (artikel 2.44 lid 4 Ow). Ook worden daarin regels gesteld met als doel 'de bescherming, instandhouding, verbetering en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Nederland' (artikel 7.8 Bkl). Het plangebied maakt geen deel uit van het NNN.

Een onderzoek naar de mogelijke effecten van dit project op het NNN is niet verplicht omdat in de provincie Noord-Holland de mogelijke gevolgen van ontwikkelingen die buiten het NNN plaatsvinden (externe werking) niet onderzocht hoeven worden.

In de provincie Noord-Holland zijn naast het NNN ook gebieden aangeduid en beschermd als Bijzonder Provinciale Landschappen. Het plangebied maakt geen deel uit van deze gebieden. Een toetsing van effecten op deze gebieden is daarom niet aan de orde.

1.3.3 Houtopstanden

Bomenrijen langer dan 20 bomen en houtopstanden groter dan 10 are (0,1 hectare) zijn beschermd, met enkele uitzonderingen (artikel 11.111 Bal). De bescherming heeft als doel het totale bosoppervlak in Nederland ten minste te behouden. Voor houtopstanden geldt conform artikel 11.116 Bal ook een specifieke zorgplicht.

Eventuele effecten op beschermde houtopstanden zijn hier niet van toepassing, omdat de aanwezige groenstructuren in het plangebied niet voldoen aan de genoemde eisen en tevens binnen de Bebouwingscontour Houtkap vallen. Hierdoor zijn de groenstructuren geen onderdeel van beschermde houtopstanden zoals bedoeld in artikel 11.116 Bal.

1.3.4 Beschermde soorten

Diverse planten- en diersoorten zijn beschermd, wat betekent dat negatieve effecten zoveel mogelijk voorkomen moeten worden. Onderscheid wordt gemaakt in Europeesrechtelijk beschermde soorten en soorten die in nationaal opzicht (artikel 11.54 Bal incl. bijlage IX met een lijst van soorten) beschermd worden. Bij Europeesrechtelijk beschermde soorten wordt onderscheid gemaakt in vogels (artikel 11.37 Bal) en andere soorten (artikel 11.46 Bal).

Op basis van verspreidingsgegevens kan geconcludeerd worden dat (beschermde) flora en fauna in en nabij het plangebied voorkomt. Dat maakt het noodzakelijk om in dit rapport de mogelijke gevolgen van het project voor beschermde soorten te beoordelen.

1.3.5 Gemeentelijk beleid Amsterdam

Binnen gemeente Amsterdam dient er bij ontwikkelingen getoetst te worden aan het gemeentelijk beleid. Omdat het plangebied binnen gemeente Amsterdam valt wordt deze toetsing meegenomen in deze rapportage.

1.4 Kwaliteit

Door inzet van deskundige ecologen en landelijk geaccepteerde onderzoeksmethodes wordt de kwaliteit van deze natuurtoets zoveel mogelijk gewaarborgd. Mede daarom is TAUW aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus, een samenwerkingsverband van adviesbureaus die (ook) ecologisch advies geven en ecologisch onderzoek verrichten. Ondanks de inzet van deskundigen kan geen volledige zekerheid worden gegeven over de aan- of afwezigheid van beschermde soorten. Dat komt doordat sommige beschermde soorten een hele lage trefkans hebben, soms in heel kleine aantallen voorkomen en in sommige jaren zelfs helemaal afwezig kunnen zijn.

2 Huidige situatie, beoogde ontwikkeling en uitgangspunten

Dit hoofdstuk beschrijft de huidige situatie, het voorgenomen plan en de uit te voeren werkzaamheden.

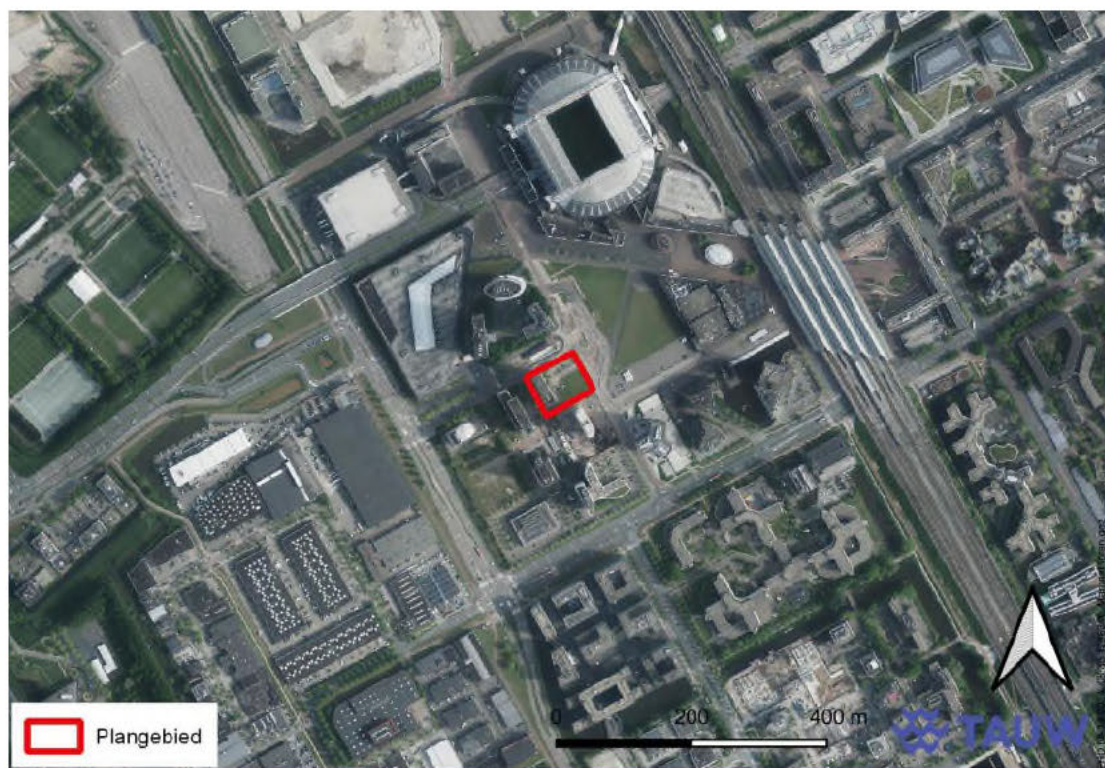
2.1 Huidige situatie

Figuur 2.1 toont de ligging van het plangebied. Het gaat om de [REDACTED] Toren aan de Haaksbergweg 75 te Amsterdam, in de provincie Noord-Holland. Figuur 2.2 geeft een sfeerimpressie van het gebied. Het plangebied bestaat uit de [REDACTED] Toren en het bijbehorende terrein. Het terrein bevindt zich in een bedrijventerrein nabij de Johan Cruijff Arena en de Ziggo Dome. Op grotere afstand ligt het Nelson Mandelapark ten zuidoosten van het plangebied. Op grotere afstand naar het westen ligt de snelweg A2 en de Amstelscheg.

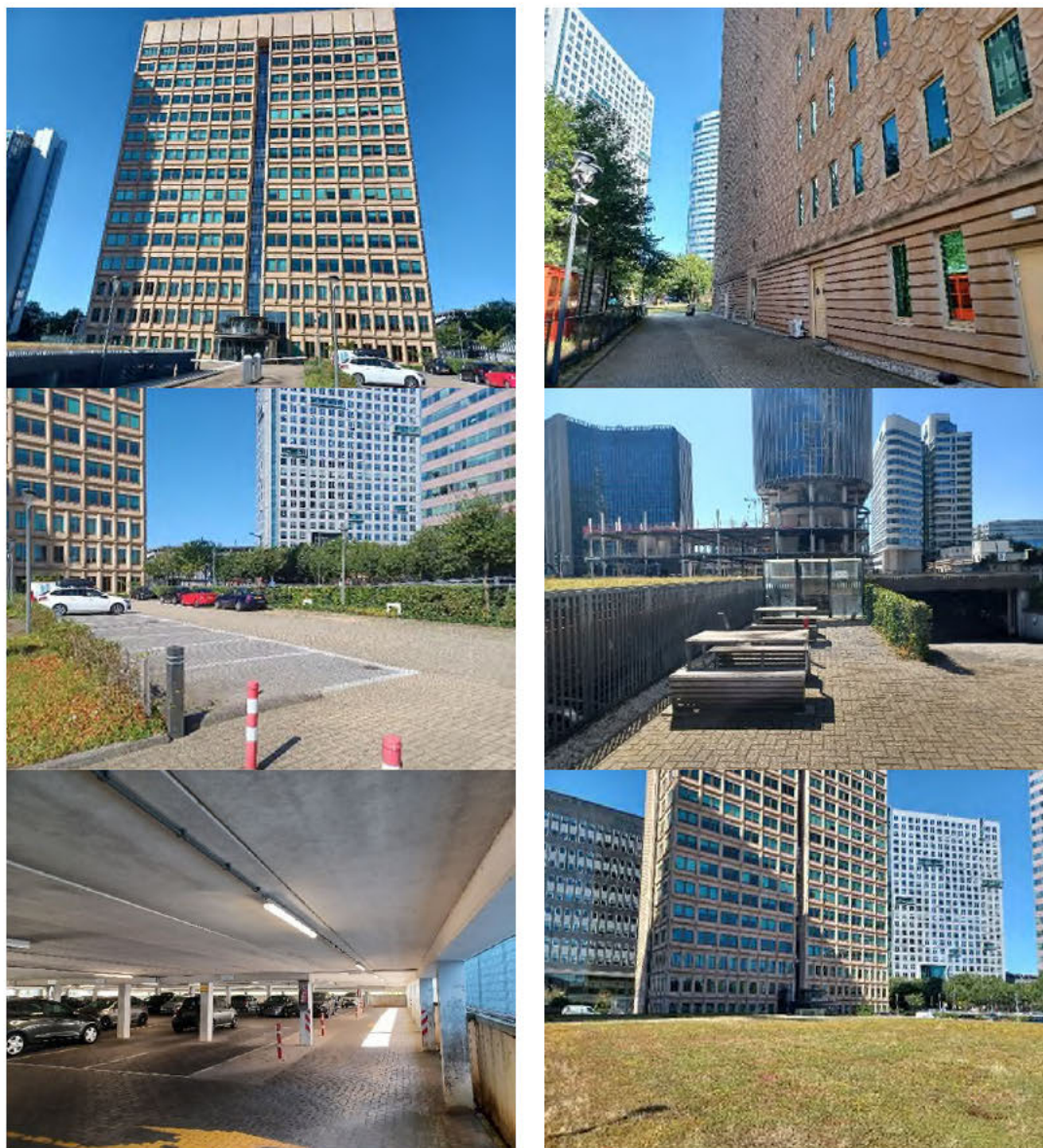
De [REDACTED] Toren is 15 verdiepingen hoog en is strak afgewerkt zonder open stootvoegen of andere openingen op de gevels. Aan de voorzijde (oostzijde) zijn voornamelijk ramen in de gevel aanwezig, de overige gevels bevatten deels ook tegels met reliëf.

Het terrein behorende bij het gebouw is grotendeels verhard. Bestrating is aangelegd ten behoeve van parkeerterreinen en toegangswegen tot het terrein. Op het terrein is tevens een ondergrondse parkeergarage aangelegd met open hekwerk tot aan het dak. Boven op de parkeergarage is een sedumdak aangelegd van 1500 m². Dit dak is gedeeltelijk aan het vergrassen en wordt onderhouden door groenaanemers. Het onderhoud bestaat uit het wegmaken van grasvegetatie en bemesting van het sedumdak.

Aan de voorzijde van het terrein, aan de oostzijde, zijn heggen en enkele plantsoenen te vinden. Deze worden maandelijks door groenaanemers onderhouden waarbij grond wordt geschoffeld en onkruid wordt verwijderd. Aan de zuidzijde van het terrein is een overdekte fietsenstalling geplaatst. Het dak bestaat uit golfplaten.

Figuur 2.1 Ligging van het plangebied (globaal begrensd)

Figuur 2.2 Impressie van het plangebied

2.2 Beoogde ontwikkeling

De beoogde werkzaamheden bestaan uit het volledig herinrichten van het terrein. Hiervoor wordt het gebouw en de parkeergarage gesloopt. Ook wordt het aanwezige groen verwijderd. Na de sloop wordt een nieuw gebouw gerealiseerd waarbij biodiversiteit in het ontwerp meegenomen wordt. Op dit moment is een concept ontwerp beschikbaar (zie bijlage 1). De planning voor de werkzaamheden is op dit moment nog niet bekend.

3 Soortenbescherming

Dit hoofdstuk beschrijft of het voorgenomen plan of project negatieve effecten heeft op beschermde flora en fauna en of vervolgstappen nodig zijn.

3.1 Beschermingsregime en bepalingen

De Omgevingswet beschermt in het wild levende diersoorten en plantensoorten. Het gaat onder meer om soorten die in Nederland, maar soms ook in Europa in hun voortbestaan worden bedreigd. Er worden 3 beschermingsregimes onderscheiden:

- Vogels: Het gaat hier om alle inheemse vogels in hun natuurlijke verspreidingsgebied. Wettelijk kader: artikel 11.37 Bal. Ze zijn Europees beschermd via de Vogelrichtlijn (1979)
- Dieren en planten: Het gaat hier om inheemse dieren en planten, die Europees beschermd zijn door de Habitatrichtlijn (1992) en/of de verdragen van Bern en Bonn (1979). Wettelijk kader: artikel 11.46 Bal
- Nationaal beschermde soorten: Het gaat hier om soorten die niet onder de reikwijdte van de Vogel- of Habitatrichtlijn of de verdragen van Bern en Bonn vallen. Wettelijk kader: artikel 11.54 Bal. Deze soorten zijn wel nationaal beschermd

Per beschermingsregime geldt een verbodsbepaling. Tabel 3.1 geeft een samenvatting van de verbodsbepalingen. Ze voorzien in de bescherming van verblijfplaatsen en de bescherming tegen versturende invloeden. Gedeputeerde Staten van provincie Noord-Holland kan een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit verlenen waarmee het bevoegd gezag ondanks die verbodsbepalingen toch toestemming geeft voor een bepaald project. Dit kan alleen wanneer er sprake is van een geldend wettelijk belang, er geen reële alternatieven zijn en er geen effect is op de staat van instandhouding van beschermde soorten. Wettelijk kader bij de verlening van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit is het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl), en dan in het bijzonder de artikelen 8.74j, 8.74k en 8.74l voor respectievelijk vogels, andere Europeesrechtelijk beschermde soorten en nationaal beschermde soorten.

3.2 Vrijstellingen

In bijlage IX bij het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) is ook een aantal in Nederland algemene soorten amfibieën en zoogdieren vermeld die landelijk beschermd zijn. Het wettelijk kader is artikel 11.54 Bal. Voorbeelden van zulke soorten zijn gewone pad, bruine kikker en konijn. Provinciale Staten van de provincie Noord-Holland heeft bij verordening deze soorten 'vrijgesteld'. Dit betekent dat voor deze soorten geen omgevingsvergunning nodig is voor werken gericht op ruimtelijke inrichting en ontwikkeling en beheer en onderhoud. Wel geldt ook voor deze soorten de zorgplicht (zie paragraaf 3.3). Vrijgestelde soorten zijn niet meegenomen in deze natuurtoets.

Tabel 3.1 Verbodsbepalingen soortenbescherming. VR = Vogelrichtlijn, HR = Habitatrichtlijn. Cijfers verwijzen naar de wetsartikelen in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal)

Beschermingsregime	Vogels - VR	Dieren – HR/Bonn/Bern	Planten – HR/Bonn/Bern	Dieren - nationaal	Planten - nationaal
Verbodsbepaling					
Dieren of planten:					
Doden of vangen	11.37.1.a	11.46.1 a		11.54.1.a	
Storen/verstoren	11.37.1.d (tenzij 11.37.3)	11.46.1 b			
Plukken, verzamelen, afsnijden, onwortelen of vernielen			11.46.1.e		11.54.1.c
Onder zich hebben of vervoeren	11.39.1	11.47.1.b	11.47.1.b		
Nesten, voortplantingsplaatsen, rustplaatsen:					
Vernielen, beschadigen of wegnemen nesten	11.37.1.b				
Beschadigen of vernielen rustplaatsen (alleen HR en nationaal: of (vaste) voortplantingsplaatsen)	11.37.1.b	11.46.1.d		11.54.1.b	
Eieren:					
Vernielen (alleen VR en nationaal: of beschadigen)	11.37.1.b	11.46.1.c		11.54.1.c	
Rapen	11.37.1.c	11.46.1.c			
Onder zich hebben	11.37.1.c				

3.3 Algemene zorgplicht en specifieke zorgplicht

Voor alle activiteiten die gevolgen kunnen hebben voor planten- en diersoorten geldt zowel een 'algemene zorgplicht' als een 'specifieke zorgplicht'. De algemene zorgplicht (artikelen 1.6 – 1.7a Ow) houdt in dat eenieder 'voldoende zorg' draagt voor de fysieke leefomgeving (artikel 1.6 Ow) en dat activiteiten waarvan men kan weten dat die schadelijk zijn voor de fysieke leefomgeving achterwege worden gelaten of dat mogelijke gevolgen daarvan tot een minimum beperkt worden (artikel 1.7 Ow).

De 'specifieke zorgplicht' is aanvullend op de 'algemene zorgplicht'. Deze is voor wat betreft flora- en fauna-activiteiten¹ wettelijk vastgelegd in artikel 11.27 van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Een 'flora- en fauna-activiteit' is een 'activiteit met mogelijke gevolgen voor van nature in het wild levende dieren of planten'.

Het onderzoek dat ter voorbereiding van een flora- en fauna-activiteit gedaan moet worden en de voorwaarden waaraan zo'n activiteit in elk geval moet voldoen zijn aangegeven in lid 2 van artikel 11.27 Bal. De specifieke zorgplicht geldt voor alle soorten, dus ook voor bedreigde soorten die niet in een van de lijsten van beschermde soorten vermeld worden en die dus niet expliciet beschermd worden. Het betreft in elk geval de volgende soorten en hun leefgebieden of natuurlijke habitats:

- In het wild voorkomende vogelsoorten
- In het wild levende planten- en diersoorten die vermeld zijn in de bijlagen II, IV of V van de Europese Habitatrichtlijn
- Nationaal beschermde planten- en diersoorten (bijlage IX Bal)
- Bedreigde soorten planten en dieren die zijn vermeld in rode lijsten²

Uit het voorgaande blijkt dat bij projecten niet alleen rekening gehouden moet worden met beschermde soorten maar ook met andere, onder andere bedreigde soorten. Deze natuurtoets beschrijft en beoordeelt alle mogelijke effecten op strikt beschermde soorten en geeft een advies wat naar onze mening de meest verstandige vervolgstappen zijn. Wij adviseren bij uitvoering van werkzaamheden rekening te houden met het eventuele voorkomen van andere -niet beschermde-soorten (zoals rode-lijstsoorten) waarvoor de zorgplicht van toepassing is.

In paragraaf 3.6.4 wordt invulling gegeven aan de zorgplicht. Hiertoe wordt in beeld gebracht welke ecotopen er in en direct rond het plangebied aanwezig zijn. Daarnaast wordt bepaald of er, aanvullend op de beschermde soorten, rode-lijstsoorten voorkomen en in welke mate. Vervolgens wordt op ecotoopniveau beschreven welke maatregelen nodig zijn om negatieve effecten op te verwachten soorten te minimaliseren. Het kan aan te raden zijn om deze maatregelen voorafgaand aan de ontwikkeling te verwerken in een ecologisch werkprotocol. Het bevoegde gezag kan u daar mogelijk naar vragen. De mogelijke gevolgen van de specifieke zorgplicht voor het hier onderzochte project zijn nog niet op soortniveau onderzocht of beschreven.

¹ Begrippenlijst in de bijlage bij artikel 1.1 Ow

² Wettelijk kader: artikel 2.19, vijfde lid, onder a, onder 3° Ow

3.4 Werkwijze

De mogelijke aanwezigheid van beschermde soorten is bepaald aan de hand van de volgende gegevens:

- Regionale en landelijke verspreidingsatlassen en -data
- Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF, geraadpleegd op 1 augustus 2024)
- [De Ecoviewer van TAUW](#)
- Een oriënterend veldbezoek op maandag 12 augustus 2024. Tijdens het oriënterende veldbezoek is gecontroleerd of de locatie voldoet aan eisen die soorten aan hun leefomgeving stellen. Ook is gekeken naar de aanwezigheid van (sporen van) beschermde soorten

3.5 Te toetsen soorten

3.5.1 Mogelijk aanwezige soorten op basis van literatuuronderzoek

Tabel 3.2 geeft een overzicht van alle beschermde soorten die op basis van verspreidingsgegevens mogelijk in (de omgeving van) het plangebied voorkomen.

Tabel 3.2 Beschermde soorten die op basis van verspreidingsgegevens mogelijk in (de omgeving van) het plangebied voorkomen

Soortgroep	Mogelijk aanwezige beschermde soorten
Flora	Blaasvaren, brave hendrik, groot spiegelklokje, grote leeuwenklauw, kartuizer anjer, smalle raai, stijve wolfsmelk, wilde ridderspoor en wolfskers
Grondgebonden zoogdieren	Boommarter, bunzing, damhert, edelhert, eekhoorn, hermelijn, noordse woelmuis, otter, steenmarter, waterspitsmuis en wezel
Vleermuizen	Baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en watervleermuis
Vogels - jaarrond beschermde nesten	Boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespendif en zwarte wouw
Vogels - jaarrond beschermd: afhankelijk van ecologische factoren	Blauwe reiger, boerenzwaluw, bonte vliegenvanger, boomklever, boomkruiper, bosuil, brilduiker, draaihals, ekster, gekraagde roodstaart, glanskop, grauwe vliegenvanger, groene specht, grote bonte specht, huiszwaluw, ijsvogel, kleine bonte specht, koolmees, oeverzwaluw, pimpelmees, raaf, spreeuw, tapuit, torenvalk, zeearend, zwarte kraai, zwarte mees en zwarte roodstaart
Vogels – in gebruik zijnde nesten	Algemene soorten zoals houtduif en kauw
Amfibieën	Alpenwatersalamander, heikikker, poelkikker, rugstreeppad en vinpootsalamander
Reptielen	Ringslang
Vissen	Grote modderkruiper
Vlinders	Grote vos, iepenpage en sleedoempage
Libellen	Gevlekte witsnuitlibel en groene glazenmaker
Overige ongewervelden	Platte schijfhoren

3.5.2 Met zekerheid afwezige soorten op basis van habitat en/of ingreep

Het plangebied ligt in een sterk verstedelijkte omgeving zonder waterelementen en geen groenelementen die binding vormen met natuurgebieden. Door onvoldoende dekking, binding met natuurgebieden in de omgeving, het ontbreken aan wateroppervlakken in (de omgeving van) het plangebied en het sterk stedelijke karakter ontbreekt het aan geschikt leefgebied voor amfibieën, reptielen, vissen, vlinders, libellen en overige ongewervelden.

Voor de grondgebonden zoogdieren boomarter, bunzing, damhert, edelhert, hermelijn, noordse woelmuis, otter, waterspitsmuis en wezel ontbreekt het aan geschikt leefgebied door de afwezigheid van voldoende dekking, bossen, wateren en hoge vegetaties met vooral grasachtige planten. In de omgeving van het plangebied zijn geen nesten waargenomen in bomen. Daarnaast is het sterk stedelijke karakter niet geschikt als leefgebied voor boomvalk, buizerd, grote gele kwikstaart, havik, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, sperwer, steenuil, wespandief en zwarte wouw.

Het plangebied is grotendeels verhard en het aanwezige groen wordt maandelijks onderhouden. Het ontbreekt hierdoor aan geschikte groeiplaatsen voor beschermde florasoorten. Voor blaasvaren geldt dat deze groeit op vochtige, oude muren die binnen het plangebied ontbreken.

Het voorkomen van bovengenoemde soort(groep)en is op voorhand uitgesloten en worden om die reden niet verder behandeld in deze rapportage. Samengevat zijn alleen steenarter, slechtvalk, gierzwaluw, huismuis, vleermuizen en (algemene) broedvogels relevant voor deze toetsing.

3.6 Toetsing beschermde soorten

In de volgende paragrafen zijn de effecten van de beoogde ontwikkeling op de in tabel 3.2 genoemde soorten die niet zijn uitgesloten in paragraaf 4.5.2 beschreven.

3.6.1 Grondgebonden zoogdieren

Steenarter heeft een voorkeur voor gebieden met kleinschalige landbouw, oude schuren, heggen en geriefhoutbosjes. De soort komt echter ook voor in stedelijke gebieden, waar verblijfplaatsen onder dakopeningen of in kelders te vinden zijn. Het plangebied bevat geen geschikte hopen en/of openingen in de bebouwing of parkeergarage die door steenarter gebruikt kunnen worden als verblijfplaats. Het plangebied bevat geen groenelementen die elders in de omgeving niet te vinden zijn, waardoor ook het voorkomen van essentieel leefgebied uitgesloten is. Het is mogelijk dat incidenteel een individu het plangebied doorkruist, echter zijn essentiële functies binnen het plangebied uitgesloten. Het nemen van maatregelen en het aanvragen van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit is niet nodig.

3.6.2 Vleermuizen

Hoewel vleermuizen zoogdieren zijn, worden deze vanwege hun afwijkende eigenschappen als afzonderlijke groep behandeld. Er zijn 3 typen leefgebied van vleermuizen te onderscheiden, namelijk: verblijfplaatsen, foerageergebied en vliegroutes. Deze worden hieronder per type leefgebied beschreven. Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn te allen tijde wettelijk beschermd. Indien foerageergebied en/of vliegroutes een essentieel onderdeel van het leefgebied van vleermuizen vormen, zijn deze functies eveneens wettelijk beschermd. Er wordt daarom onderscheid gemaakt in essentiële foerageergebieden en vliegroutes en niet-essentiële foerageergebieden en vliegroutes. Let wel dat vliegroutes soms al foeragerend worden gebruikt en dat onderscheid soms vaag is.

3.6.2.1 Verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen van vleermuizen bevinden zich, afhankelijk van de soort, in woningen, allerlei andere bouwwerken zoals kerken, kantoorpanden en bunkers, in grotten, in boomholtes of achter schors en in kieren van bomen. Globaal kan daarbij onderscheid gemaakt worden tussen in gebouwen verblijvende vleermuissoorten en in bomen verblijvende vleermuissoorten. Omdat vleermuizen een duidelijke jaarcyclus kennen, maken we onderscheid tussen verschillende typen verblijfplaatsen, namelijk zomer-, kraam-, paar- en winterverblijfplaatsen.

De bomen in de directe omgeving van het plangebied bevatten geen geschikte holtes of loshangende schors die kunnen dienen als verblijfplaats voor boombewonende vleermuizen. Negatieve effecten op verblijfplaatsen van boombewonende vleermuissoorten zijn hierdoor uitgesloten.

In de technische ruimte van het gebouw is één kleine holte in een metalen rolluik waargenomen (zie figuur 3.1). De technische ruimte zit op de 15e verdieping van het gebouw. Door het gladde oppervlak van het metalen rolluik is deze opening niet geschikt voor vleermuizen om het gebouw binnen te komen. Onder de ramen aan de voorkant (oostzijde) van het gebouw zijn geen openingen aangetroffen die groot genoeg zijn voor vleermuizen om de muur binnen te komen. De bebouwing bevat geen open stootvoegen of overige geschikte holtes in het gebouw die door gebouwbewonende vleermuizen in gebruik genomen kunnen worden. Het voorkomen van verblijfplaatsen van alle vleermuissoorten genoemd in tabel 3.2 is hierdoor uitgesloten. Een nader onderzoek is daarom niet nodig en het overtreden van de verbodsbepalingen in het Bal is uitgesloten. Een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit voor het vernielen van verblijfplaatsen van vleermuizen is dus ook niet nodig.

Figuur 3.1 Holte in het metalen rolluik in de technische ruimte (rood omcirkeld)

3.6.2.2 Foerageergebieden en vliegroutes

Foerageergebieden van vleermuizen zijn onder andere groen- of waterstructuren zoals struweel, bomenrijen, andere opgaande begroeiing en watergangen. Vliegroutes worden gevormd door lijnvormige elementen zoals bomenrijen, randen van bebouwing en watergangen. Aan de noord en noordostrand van het plangebied zijn heggen aanwezig die mogelijk geleiding kunnen bieden aan vleermuizen. Deze heggen bieden echter geen verbinding met foerageergebieden in de omgeving. Daarnaast zijn er in de omgeving ook enkele bomenrijen aanwezig die een grotere verbindende factor bieden als foerageergebied en vliegroute. Hierdoor is het voorkomen van essentieel foerageergebied en essentiële vliegroutes uitgesloten. Een nader onderzoek naar deze typen leefgebied is dan ook niet nodig. Een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit voor het aantasten van essentieel foerageergebied of essentiële vliegroutes is ook niet nodig.

3.6.3 Vogels

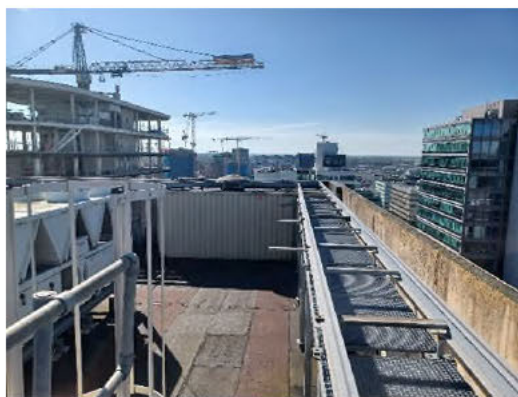
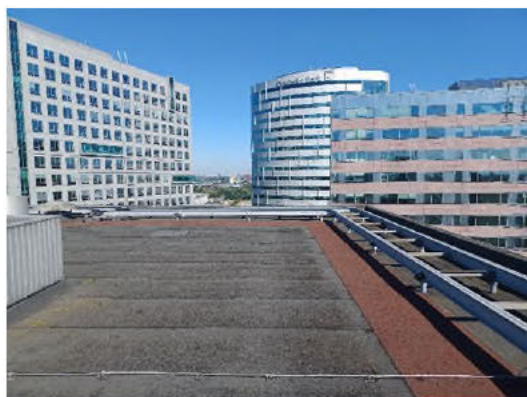
3.6.3.1 Vogels - jaarrond beschermde nesten

De nesten van deze vogelsoorten zijn het hele jaar beschermd, evenals de functionele leefomgeving rondom het nest.

Zowel huismus en gierzwaluw zijn voor de nestlocatie afhankelijk van bebouwing. Nestplaatsen bevinden zich onder anderen in ruimtes onder dakpannen, dakgoten en kopgevels. Het plangebied biedt geen geschikte nestplaatsen door het ontbreken aan geschikte openingen voor huismus en gierzwaluw. Tevens is tijdens het veldbezoek geen huismus gehoord of waargenomen in (de omgeving van) het plangebied. Doordat huismus redelijkerwijs gebonden is aan essentieel leefgebied op een afstand tot 100 meter van de nestplaatsen af, zijn nestplaatsen of essentieel leefgebied binnen het plangebied uitgesloten door het gebrek aan activiteit van huismus en het ontbreken aan geschikte nestplaatsen. Het is hiermee uitgesloten dat essentiële functies voor gierzwaluw of huismus verloren gaan door de werkzaamheden.

Slechtvalk broedt vaak op richels van hoge gebouwen in stedelijk gebied. Aan de noordzijde van het plangebied is een nestlocatie van slechtvalk bekend op het BVital Building aan de straat 'De Entree' (NDFF, 2024). Tijdens het veldbezoek is het dak van het plangebied bekeken (zie figuur 3.2). Hier zijn geen (restanten van) nesten waargenomen. Dat slechtvalk incidenteel gebruik maakt van het plangebied, blijkt uit de aangetroffen overblijfselen van een wilde eend op het dak. Nestplaatsen en essentieel leefgebied voor slechtvalk zijn binnen het plangebied echter uitgesloten.

Het voorkomen van essentiële functies voor huismus, gierzwaluw en slechtvalk in het plangebied en negatieve effecten door het voornemen zijn uitgesloten. Nader onderzoek naar en het aanvragen van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit voor deze soorten is daarom niet nodig.

Figuur 3.2 Impressie van het dak van de [REDACTED] Toren

3.6.3.2 Vogels – jaarrond beschermd: afhankelijk van ecologische factoren

Bij vogelsoorten uit deze categorie gaat het om vogels die vaak elk jaar terugkeren naar de omgeving waar ze eerder gebroed hebben, maar die wel flexibel zijn en een nieuw nest kunnen maken of zich elders kunnen vestigen. Het gaat dus om de bescherming van het functionele leefgebied en dit is alleen aan de orde als de betreffende soort voor zijn voortplanting uitsluitend afhankelijk is van dat functionele leefgebied en er geen alternatieven of uitwijkmogelijkheden in de omgeving zijn.

Het plangebied biedt weinig geschikte nestplaatsen of foerageergebied. Door het ontbreken aan nesten en holtes in bomen in (de directe omgeving van) het plangebied, nestenkommen aan bebouwing, voldoende dekking voor grondnesten en foerageergebied en watergangen met vergraafbare oevers zijn nestplaatsen voor vogels met jaarrond beschermde nesten onder ecologisch dringende factoren uitgesloten. Ook biedt het plangebied geen essentieel foerageergebied voor deze soorten door het geringe oppervlak van groenelementen en geschiktere foerageergebieden in de ruimere omgeving van het plangebied, zoals stadsparken, tuinparken, een golfclub en landbouwgebieden. Een nader onderzoek, aanvullende maatregelen en het aanvragen van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna- activiteit zijn hierdoor niet nodig.

3.6.3.3 Vogels – in gebruik zijnde nesten

De nesten van alle inheemse vogelsoorten zijn beschermd wanneer ze als broedlocatie in gebruik zijn. Bij het veldbezoek zijn geschikte nestlocaties voor algemeen voorkomende broedvogels aangetroffen, zoals heggen en bomen in de omgeving van het plangebied. De werkzaamheden leiden mogelijk tot het verstoren en/of doden van individuen en het vernietigen van eieren, rustplaatsen en nesten (overtreding artikel 11.37 lid 1 Bal).

Vogels kunnen gedurende het gehele jaar gaan broeden. Het is daarom belangrijk om hier in de planning van werkzaamheden rekening mee te houden. De kans op een broedgeval is het grootst in de periode maart tot en met augustus. Ons advies is om de werkzaamheden (zoveel mogelijk) uit te voeren buiten deze periode. Ook buiten deze periode zijn broedende vogels echter beschermd. Het is noodzakelijk om voorafgaand aan de werkzaamheden contact op te nemen met een ecoloog om te bepalen of een controle op nesten van broedvogels noodzakelijk is. Indien een broedende vogel aanwezig is, kan het nodig zijn om de werkzaamheden uit te stellen totdat de jongen zijn uitgevlogen en niet meer afhankelijk zijn van het nest. Mogelijk kan een deel van de werkzaamheden wel uitgevoerd worden door het aanhouden van een door een ecoloog vastgestelde verstoringsvrije zone.

3.6.4 Specifieke zorgplicht

Er geldt een aantal generieke en specifieke (locatiegebonden) maatregelen. De generieke maatregelen zijn bij elk project van toepassing, de specifieke maatregelen zijn afhankelijk van de aanwezige ecotopen binnen het plangebied.

Rode draad:

- Start het werk met ongeschikt maken, doe dat binnen de minst kwetsbare periode (afhankelijk van de aanwezige soorten, zie specifieke maatregelen en indien van toepassing het ecologisch werkprotocol)
- Geef mobiele soorten daarmee de kans het plangebied te verlaten
- Minder mobiele en immobiele soorten worden verzameld en overgeplaatst door een ecologisch deskundige³ (zie specifieke maatregelen en indien van toepassing het ecologisch werkprotocol)

Generieke maatregelen:

- Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is
- Maak zoveel als mogelijk gebruik van bestaande infrastructuur
- Werk één kant op en in de richting van te behouden leefgebied, zodat dieren tijdig en veilig kunnen vluchten. Werk bijvoorbeeld naar open water of open gebied toe
- Voorkom schade (bijvoorbeeld door insporing) aan graslanden, bermen en bomen(rijen) die binnen het voornemen niet worden aangetast
- Voer werkzaamheden bij daglicht uit. Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt alleen de werkplek verlicht en uitstraling naar de omgeving voorkomen met gerichte armaturen
- Bij het voornemen wordt uitsluitend gebiedseigen grond gebruikt (behalve als dat uit milieu- of veiligheidsoverwegingen niet mogelijk is)

Specifieke maatregelen per ecotoop:**Bebouwd gebied (1)**Ecotopen:

- Bebouwing

Relevante soortgroepen:

- Bijen
- Dagvlinders
- Terrestrische mollusken (slakken)
- Sprinkhanen & krekels

³ Een persoon met aantoonbare specifieke ecologische kennis en ervaring, die ecologisch advies verstrekt of werkzaamheden begeleidt op het gebied van situaties, habitats en soorten

Specifieke maatregelen:

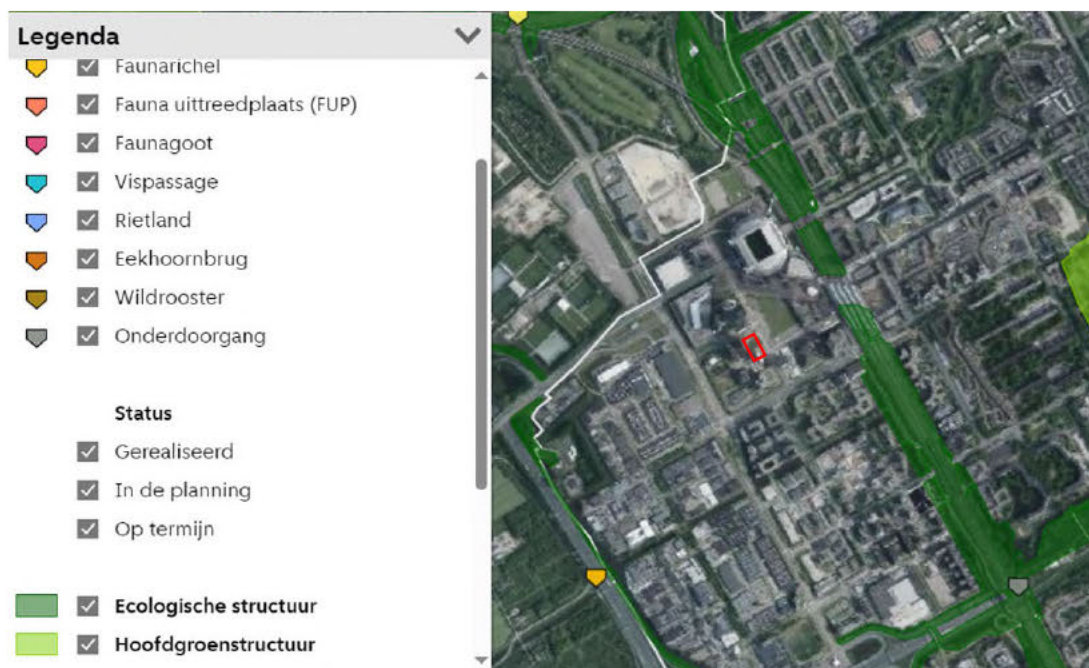
- Bebouwd gebied wordt voorafgaand aan de werkzaamheden ongeschikt gemaakt voor soorten waarvoor een specifieke zorgplicht geldt (bijvoorbeeld door het groen te verwijderen)
- Het ongeschikt maken vindt plaats binnen de minst kwetsbare periodes van de relevante soorten
 - Hieronder vallen: voortplantingsperiode(s) van fauna, larve- en popfase van insecten, inactiviteit tijdens de winterrust, enzovoorts
- Indien aanwezig verzamelt een ecologisch deskundige ecooloog voorafgaand aan het ongeschikt maken de minder mobiele soorten, zoals slakken of insecten, en zet deze uit in een geschikt leefgebied buiten de invloedsfeer van het voornemen

4 Gemeentelijk beleid Amsterdam

Dit hoofdstuk beschrijft of de voorgenomen ontwikkelingen negatieve effecten heeft op het gemeentelijk beleid van Amsterdam.

4.1 Ecologische structuur en Hoofdgroenstructuur

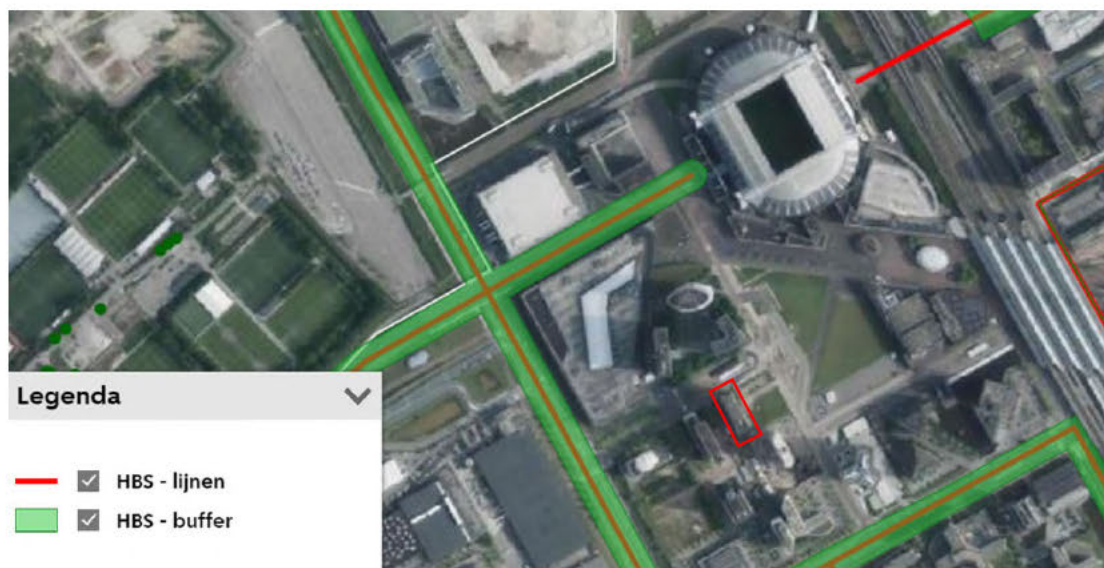
De Hoofdgroenstructuur is de verzamelnaam voor de groene recreatieve gebieden in Amsterdam die de gemeente minimaal benodigd acht en wil behouden. Het plangebied ligt buiten de Hoofdgroenstructuur en Ecologische structuur (zie figuur 4.1). Negatieve effecten op deze groenstructuren zijn uitgesloten.

Figuur 4.1 Ligging van het plangebied (globaal rood omlijnt) ten opzichte van de Ecologische structuur en Hoofdgroenstructuur (Bron: amsterdam.maps.nl)

4.2 Hoofdbomenstructuur en monumentale bomen

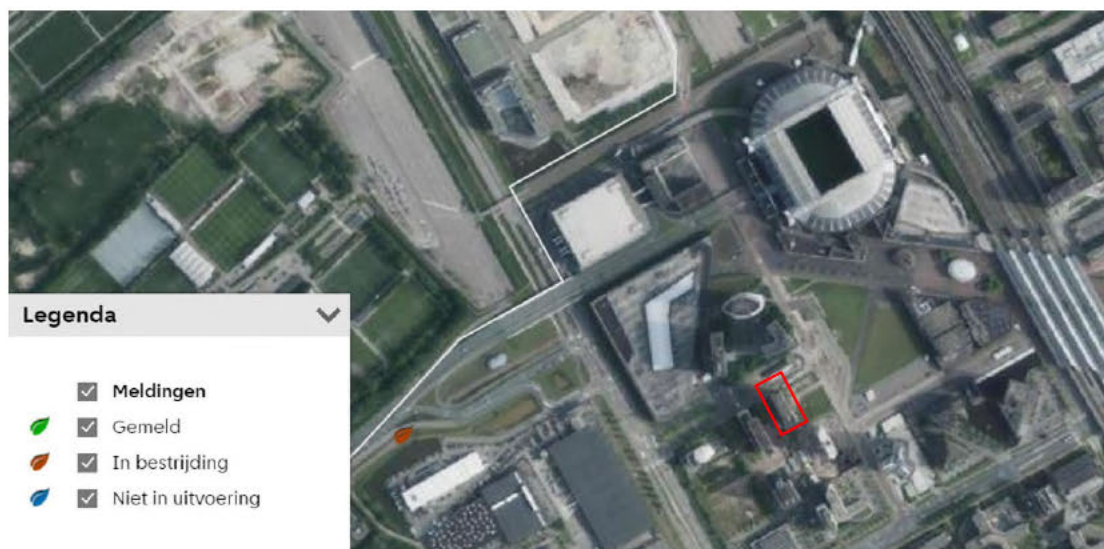
In de directe omgeving van het plangebied zijn geen monumentale bomen of de Hoofdbomenstructuur aanwezig (zie figuur 4.2). Negatieve effecten op de Hoofdbomenstructuur en monumentale bomen zijn hierdoor uitgesloten.

Figuur 4.2 Ligging van het plangebied (globaal rood omlijnt) ten opzichte van de Hoofdbomenstructuur (Bron: amsterdam.maps.nl)

4.3 Exoten

In (de directe omgeving van) het plangebied zijn geen groeiplaatsen van Japanse duizendknoop bekend. Bij werkzaamheden wordt de kans op verspreiding van de soort niet vergroot. De werkzaamheden dragen met zekerheid niet bij aan het verspreiden van de invasieve exoot Japanse duizendknoop.

Figuur 4.3 Ligging van het plangebied (globaal rood omlijnt) ten opzichte van bekende groeiplaatsen in gemeente Amsterdam (Bron: amsterdam.maps.nl)

4.4 Natuurkansen en knelpunten

Gemeente Amsterdam zet in haar visie in op het signaleren van kansen en knelpunten voor de natuur bij iedere ruimtelijke ontwikkeling. In het huidige plangebied bestaan groenelementen in de vorm van plantsoenen, heggen en een sedumdak. In de te realiseren nieuwbouw wordt het onderdeel ecologie in het ontwerp meegenomen. In welke hoedanigheid en hoe dit tot uitwerking zal komen wordt op dit moment in samenwerking met CBRE B.V. en TAUW uitgewerkt.

4.5 Beschermde soorten

Gemeente Amsterdam kent boven op de Omgevingswet aanvullend beleid voor een aantal niet meer onder de Ow beschermde soorten. Dit beleid is gekoppeld aan een gedragscode (Gemeente Amsterdam, 2022). Dit betekent dat gemeente Amsterdam voor deze soorten de bescherming heeft opgestart en continueert.

Flora

Een groot deel van de gemeentelijk beschermde flora groeit op oude, vochtige muren. Overige soorten groeien voornamelijk in vochtige bemeste graslanden, droge voedselrijke bossen, natte ruigten, kalkgraslanden of zijn parasitaire soorten. Geen van de genoemde groeiplaatsen komen voor binnen het plangebied. Door de hoge mate aan verharding en het intensief onderhouden karakter van het groen in het plangebied zijn groeiplaatsen, en daarmee negatieve effecten, voor de gemeentelijk beschermde florasoorten uitgesloten.

Fauna

Zowel rivierdonderpad als kroeskarper staan op de Amsterdamse faunalijs. Deze soorten zijn watergebonden. Doordat er geen water in het plangebied is, is het voorkomen van deze soorten uitgesloten. Bruin blauwtje komt voor op graslanden in de duinen, dijken en rivierduinen, in wegbermen en ruderaal terreinen. Het plangebied voldoet niet aan geschikt habitat voor bruin blauwtje, waardoor het voorkomen van de soort in het plangebied uitgesloten is.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Aanleiding en doel

In opdracht van CBRE B.V. heeft TAUW onderzoek gedaan naar de mogelijke effecten van de herontwikkeling van de [REDACTED] Toren in Amsterdam op beschermde planten- en diersoorten. De ontwikkeling kan alleen doorgaan als deze geen gevolgen heeft voor beschermde soorten óf wanneer de benodigde omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit kan worden verleend.

5.2 Relevante natuurwet- en regelgeving

Voor de toetsing van de effecten van het voornemen is de volgende wet- en regelgeving van toepassing:

Omgevingswet/Besluit activiteiten leefomgeving:

- Soortenbescherming
- Vogels: alle inheemse vogels zijn in hun natuurlijke verspreidingsgebied beschermd door artikel 11.37 Bal. Ze zijn Europees beschermd via de Vogelrichtlijn (1979)
- Dieren en planten: bepaalde inheemse soorten dieren en planten, die Europees beschermd zijn door de Habitatrichtlijn (1992) en/of de verdragen van Bern en Bonn (1979). Ze zijn wettelijk beschermd door artikel 11.46 Bal
- Nationaal beschermde soorten: Het gaat hier om soorten, die niet onder de reikwijdte van de Vogel- of Habitatrichtlijn of de verdragen van Bern en Bonn vallen. Deze soorten zijn wel nationaal beschermd door artikel 11.54 Bal

Naast de Omgevingswet is er ook getoetst aan het gemeentelijk beleid van Amsterdam.

Negatieve effecten door stikstofdepositie als gevolg van de aanleg- en gebruiksfase op voor stikstof gevoelige habitattypen kunnen niet met zekerheid worden uitgesloten. Hiervoor is een toetsing met AERIUS noodzakelijk.

5.3 Conclusies toetsing

5.3.1 Soortenbescherming

De beoogde ontwikkeling heeft mogelijk negatieve effecten op door de Omgevingswet beschermde algemene broedvogels. Een nader onderzoek is niet nodig voor algemene broedvogels. Door het nemen van maatregelen voor broedvogels zijn negatieve effecten te voorkomen.

De kans op een broedgeval is het grootst in de periode maart tot en met augustus. Ons advies is om het verwijderen en/of snoeien van de vegetatie (zoveel mogelijk) uit te voeren buiten deze periode. Ook buiten deze periode zijn broedende vogels beschermd. Het is noodzakelijk om voorafgaand aan de werkzaamheden contact op te nemen met een ecooloog om te bepalen of een controle op nesten van broedvogels noodzakelijk is. Indien een broedende vogel aanwezig is, kan het nodig zijn om de werkzaamheden uit te stellen totdat de jongen zijn uitgevlogen en niet meer afhankelijk zijn van het nest. Mogelijk kan een deel van de werkzaamheden wel uitgevoerd worden door het aanhouden van een door een ecooloog vastgestelde verstoringsvrije zone. Binnen deze zone kunnen geen tot zeer beperkt werkzaamheden uitgevoerd worden.

Voor de overige soorten is nader onderzoek niet benodigd. Het nemen van maatregelen en/of het aanvragen van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit is niet nodig.

Wij adviseren bij uitvoering van werkzaamheden rekening te houden met het eventuele voorkomen van andere -niet beschermde- soorten (zoals rode-lijstsoorten) waarvoor de zorgplicht van toepassing is. Met in achtneming van de specifieke zorgplicht gelden de volgende specifieke maatregelen:

- Bebouwd gebied wordt voorafgaand aan de werkzaamheden ongeschikt gemaakt voor soorten waarvoor een specifieke zorgplicht geldt (bijvoorbeeld door het groen te verwijderen)
- Het ongeschikt maken vindt plaats binnen de minst kwetsbare periodes van de relevante soorten
 - Hieronder vallen: voortplantingsperiode(s) van fauna, larve- en popfase van insecten, inactiviteit tijdens de winterrust, enzovoorts
- Indien aanwezig verzamelt een ecologisch deskundige ecooloog voorafgaand aan het ongeschikt maken de minder mobiele soorten, zoals slakken of insecten, en zet deze uit in een geschikt leefgebied buiten de invloedssfeer van het voornemen

Tabel 5.1 Samenvatting van de resultaten van de toetsing van effecten op beschermde soorten

Soortgroep	Overtreding Omgevingswet	Nader onderzoek	Te nemen maatregelen
Flora, grondgebonden zoogdieren, vleermuizen, amfibieën, reptielen, vissen, vlinders, libellen en overige ongewervelden	Nee	Nee	N.v.t.
Vogels – jaarrond beschermde nesten	Nee	Nee	N.v.t.
Vogels – functioneel leefgebied nest beschermd	Nee	Nee	N.v.t.
Vogels – broedvogels	Mogelijk	Nee	Indien mogelijk buiten het broedseizoen (maart tot en met augustus) werken. Als dit niet mogelijk is dient er voorafgaand aan de werkzaamheden contact opgenomen te worden met een ecologisch deskundige om te bepalen of een broedvogelcontrole nodig is. Als er bij een broedvogelcontrole vastgesteld wordt dat er een broedgeval aanwezig is, zijn mogelijk aanvullende maatregelen nodig, zoals werken buiten een verstoringsvrije zone

5.3.2 Gemeentelijk beleid Amsterdam

De ontwikkeling heeft met zekerheid geen negatieve effecten of knelpunten met betrekking tot het gemeentelijk beleid van Amsterdam.

5.4 Consequenties planvorming en uitvoering

Een nader onderzoek naar, het nemen van maatregelen en het aanvragen van een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna- activiteit voor soort(groep)en is niet nodig. Indien een broedvogelcontrole benodigd is en hier een broedgeval aangetroffen wordt, kan het nodig zijn om aanvullende maatregelen te nemen. Dit kan bestaan uit het uitstellen van de werkzaamheden tot de jongen uitgevlogen zijn en het nest niet meer in gebruik is of het aanhouden van een verstoringsvrije zone waarin werkzaamheden niet uitgevoerd worden.

6 Literatuur

BIJ12, 2017. Kennisdocumenten beschermde soorten.

Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff & de Vlinderstichting, 2006. De dagvlinders van Nederland. Verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea). Nederlandse Fauna 7. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.

Broekhuizen S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters, J.C. Buys, 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft, 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.

Dijkstra, K.B., Kalkman, V.J., Ketelaar, R., van der Wiede, M.J.T., 2002. De Nederlandse libellen (odonata). Nederlandse fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.

Gemeente Amsterdam, 2022. Amsterdamse gedragscode flora & fauna – Aanvullende voorwaarden op de Gedragscode soortbescherming voor gemeenten. Versie 1, 6 april 2022.

Herder J.E., A. van Diepenbeek & R.C.M. Creemers, 2013. Verspreidingsonderzoek reptielen en amfibieën 2013. Rapport 2013-010. Stichting RAVON, Nijmegen.

Van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Vleermuisprotocol 2020.

Geraadpleegde internetwebsites:

www.floron.nl

www.libellennet.nl

www.ravon.nl

www.sovon.nl

www.verspreidingsatlas.nl

www.vleermuis.net

www.vlinderstichting.nl/vlinders

www.vogelbescherming.nl

www.zoogdiervereniging.nl

Bijlage 1**Concept ontwerp**